

Ємець Леонід Олександрович
Народний депутат України,
кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМА ТА ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища зазначає, що його порушення тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність [1]. Як слідує з положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» адміністративні проступки в сфері екологічної безпеки є різновидом адміністративних екологічних правопорушень, оскільки у цьому та інших нормативно-правових актах суспільні відносини в зазначеній сфері виділяються як окремий вид відносин в галузі охорони навколишнього природного середовища, що мають свої особливості та предмет регулювання.

Зокрема, до сфери екологічної безпеки нормативно-правовими актами держави віднесено наступні відносини: 1) стосовно дотримання вимог до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів; 2) стосовно дотримання вимог до застосування засобів захисту рослин, мінеральних добрив, нафти і нафтопродуктів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів; 3) стосовно дотримання вимог до виробництва, зберігання, транспортування, використання, знищення, знешкодження і захоронення мікроорганізмів, інших біологічно активних речовин; 4) з питань додержання встановлених рівнів акустичного, електромагнітного, іонізуючого та іншого шкідливого фізичного впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людини; 4) щодо здійснення операцій у сфері поводження з відходами; 5) щодо зниження токсичності та

знешкодження шкідливих речовин, що містяться у відпрацьованих газах та скидах транспортних засобів; тощо [1].

Отже, якщо проаналізувати вищезазначені нормативні положення, то можна зробити висновок, що об'єкт адміністративних правопорушень в сфері екологічної безпеки є двокомпонентним: основним виступають суспільні відносини в галузі охорони навколишнього природного середовища, а додатковим об'єктом – здоров'я людей. Беручи до уваги цей висновок та проаналізувавши розділ II Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) вважаємо, що серед усієї сукупності адміністративних проступків в галузі охорони навколишнього природного середовища можна виділити наступні правопорушення, що вчиняються в сфері екологічної безпеки:

1) Виробництво, заготівля, реалізація сільськогосподарської продукції, що містить хімічні препарати понад гранично допустимі рівні концентрації (стаття 42-1 КУпАП);

2) Псування і забруднення сільськогосподарських земель (стаття 52 КУпАП);

3) Порушення правил використання земель (стаття 52 КУпАП);

4) Порушення правил охорони водних ресурсів (стаття 59 КУпАП);

5) Порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення (стаття 59-1 КУпАП);

6) Введення в експлуатацію виробничих об'єктів без обладнання, що запобігає шкідливому впливу на ліси (стаття 71 КУпАП);

7) Пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, шкідливими викидами, відходами і покидьками (стаття 72 КУпАП);

8) Порушення законодавства про захист рослин (стаття 83-1 КУпАП)

9) Невиконання правил і норм у процесі створення, виробництва, зберігання, транспортування, використання, знешкодження, ліквідації, захоронення мікроорганізмів, біологічно активних речовин та інших продуктів біотехнологій (стаття 90-1 КУпАП);

10) Невиконання вимог екологічної безпеки у процесі впровадження відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, технологій і систем, речовин і матеріалів (стаття 91-1 КУпАП).

Крім того, до цього переліку слід віднести склади правопорушень, що торкаються відносин в сфері поводження із відходами, забруднення атмосферного повітря, операцій з хімічними речовинами та пестицидами (ст. ст. 73, 78, 79, 80, 81, 82, 82-1, 82-2, 82-4, 82-5, 82-6, 82-8, 83, 91-3 КУпАП) [2].

Наступним розглянемо об'єктивну сторону адміністративних проступків в сфері екологічної безпеки. Цей елемент складу представляє собою сукупність зовнішніх ознак до яких належать протиправне діяння (дія, бездіяльність), небезпечні наслідки діяння та причинний зв'язок між ними. Якщо для визнання діяння адміністративним проступком достатньо лише дії (бездіяльності), то такий склад є формальним, якщо необхідні наслідки та причинний зв'язок – це матеріальний склад правопорушення. Підкреслимо, що для матеріального складу необхідно обов'язкове настання небезпечних (шкідливих) наслідків, для формального складу такі наслідки можуть і не передбачатися, - вчинення лише однієї протиправної дії дозволяє говорити про наявність об'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

Серед формальних складів вищезазначених нами адміністративних правопорушень слід виділити: 1) частину 2 статті 59 КУпАП – щодо введення в експлуатацію підприємств, комунальних та інших об'єктів без споруд і пристроїв, що запобігають забрудненню і засміченню вод або їх шкідливому діянню; 2) статтю 79 КУпАП – щодо введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств, споруд та інших об'єктів, які не відповідають

вимогам щодо охорони атмосферного повітря; 3) статтю 82-8 КУпАП – в частині захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів. Серед матеріальних складів виділимо наступні: 1) статтю 52 КУпАП – псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою та нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами (наслідок – забруднення земель); 2) статтю 59-1 КУпАП – в частині забруднення і засмічення територіальних і внутрішніх морських вод внаслідок скидів із суден (наслідок – забруднення морських вод) та ін.

Більшість зазначених в загальній класифікації адміністративних правопорушень вчиняється у формі дії, але є й випадки бездіяльності, наприклад, неповідомлення адміністрації найближчого порту України про проведене внаслідок крайньої необхідності без належного на те дозволу скидання у море шкідливих речовин з судна або іншого плавучого засобу (частина 3 статті 59-1 КУпАП); невиконання правил і норм у процесі створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин та інших продуктів біотехнологій (стаття 91 КУпАП).

Серед суб'єктів вчинення розглядуваних адміністративних правопорушень чинне законодавство України виділяє громадян, посадових осіб, громадян-суб'єктів підприємницької діяльності. Громадянином є фізична, осудна особа, що досягла віку адміністративної відповідальності – 16 років. Що стосується посадових осіб, то вони несуть відповідальність за вчинення правопорушень у сфері екологічної безпеки, якщо контроль за додержанням відповідних правил та їх виконання входить до їх службових обов'язків [2].

Правовий статус громадянина, як суб'єкта підприємницької діяльності врегульовано Господарським кодексом України. Він визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи

відповідно до статті 58 цього кодексу. Отже особа набуває зазначеного статусу за умов його державної реєстрації, внесення до Єдиного державного реєстру, одержання, у разі необхідності, ліцензії на здійснення господарської діяльності [3]. Слід підкреслити, що громадянин-суб'єкт підприємницької діяльності буде нести відповідальність за відповідними статтями КУпАП, якщо порушення відбулося у випадку здійснення ним такої діяльності.

Суб'єктивна сторона адміністративного проступку в сфері екологічної безпеки – це сукупність ознак, які характеризують суб'єктивне (психічне) ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння та його негативних наслідків, а саме вина, мотив і мета правопорушення. Зазначені правопорушення вчиняються в двох формах вини – умислу або необережності, визначення яких містяться у статтях 10 та 11 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2]. Деякі із зазначених проступків можуть вчинятися у формі або умислу або необережності, наприклад, пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, шкідливими викидами, відходами і покидьками (стаття 72 КУпАП), деякі тільки в формі умислу, як то засмічення лісів відходами (стаття 72 КУпАП), змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу (стаття 82-4 КУпАП). Додатковими ознаками суб'єктивної сторони цих правопорушень можуть бути мета та мотив, натомість тільки стаття 59-1 КУпАП містить мету, як обов'язкову ознаку вчинення правопорушення, – поховання шкідливих речовин.

Список використаної літератури:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення 20.01.2018)

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21): Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 12.01.2018)

3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/> (дата звернення 12.01.2018)